

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องประสบการณ์ของพยาบาลในการตอบสนองด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยวิกฤตครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา (phenomenological study) มีวัตถุประสงค์เพื่อบรรยายและอธิบายประสบการณ์ของพยาบาลในการตอบสนองด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยวิกฤต ซึ่งมีวิธีการวิจัย ดังนี้

สถานที่ศึกษา (Setting)

การวิจัยครั้งนี้ใช้ศึกษาผู้ป่วยวิกฤตอายุรกรรม/ศัลยกรรม ของโรงพยาบาลแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา ขนาด 640 เตียง ระดับตติยภูมิ ซึ่งให้บริการรักษาพยาบาลผู้ป่วยวิกฤต

ผู้ให้ข้อมูล (Participants)

ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลเป็นพยาบาลวิชาชีพ ผู้วิจัยไม่ได้ใช้ในการอ้างอิงกลุ่มประชากร ดังนั้นจึงไม่ใช่คำว่า กลุ่มตัวอย่าง และใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลที่ยินดีให้ความร่วมมือในการศึกษาครั้งนี้ ตามเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อความหลากหลายของข้อมูล โดยผู้ให้ข้อมูลเป็นพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานตึกผู้ป่วยวิกฤตอายุรกรรม/ศัลยกรรม โรงพยาบาลแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา มีประสบการณ์ในการทำงานในตึกผู้ป่วยวิกฤตอย่างน้อย 1 ปี และมีประสบการณ์ในการดูแลด้านจิตวิญญาณโดยให้หัวหน้าตึกผู้ป่วยและผู้ร่วมงานเป็นผู้คัดเลือกหลังจากนั้นผู้วิจัยจะทำการคัดเลือกอีกครั้งหนึ่งโดยการซักถามการให้การพยาบาลด้านจิตวิญญาณ จำนวน 10 ราย

เครื่องมือในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งศึกษาปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้น ดังนั้นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดคือ ตัวผู้วิจัย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมีเครื่องมือประกอบอื่นที่จะต้องใช้ ดังนี้

1. เทปบันทึกเสียง 1 เครื่อง

2. ตลับเทปสำหรับบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์

3. แนวคำถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล 1 ชุด ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการทบทวน

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการตอบสนองความต้องการด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยวิกฤต ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบบันทึกข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย เพศ อายุ ศาสนา สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน/การพยาบาลผู้ป่วยวิกฤต การฝึกอบรม

ส่วนที่ 2 แบบบันทึกเกี่ยวกับประสบการณ์ของพยาบาลในการตอบสนองความต้องการด้านจิตวิญญาณในผู้ป่วยวิกฤต ประกอบด้วยแนวคำถามเกี่ยวกับความหมาย ความต้องการ การตอบสนอง ความรู้สึกของพยาบาล ความรู้สึกของผู้ป่วยตามการรับรู้ของพยาบาล และปัญหาอุปสรรค

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งเป็นชุดแนวคำถาม จากการรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำแนวคำถามที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้เก็บข้อมูลโดยการศึกษาสำรวจ (pilot study) ในกลุ่มที่มีคุณสมบัติเหมือนกับผู้ให้ข้อมูล จำนวน 3 ราย และนำมาปรับปรุงแก้ไขภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา และการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือเกี่ยวกับความถูกต้องของเนื้อหาเกี่ยวกับการตอบสนองความต้องการด้านจิตวิญญาณและระเบียบวิธีการวิจัยอีกครั้งโดยผู้ทรงคุณวุฒิ คือ อาจารย์พยาบาลผู้เชี่ยวชาญทางการพยาบาลด้านจิตวิญญาณ จำนวน 1 ท่าน จากนั้นผู้วิจัยได้นำเครื่องมือในการเก็บข้อมูลที่ได้รับการตรวจสอบแก้ไขและให้ข้อเสนอแนะ มาแก้ไขปรับปรุงอีกครั้งก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ต้องการข้อมูลที่ลึกซึ่งครอบคลุมและเชื่อถือได้มากที่สุด โดยเฉพาะในด้านความหมายและความรู้สึก จึงใช้การสัมภาษณ์ และการบันทึกภาคสนาม ซึ่งต้องอาศัยสัมพันธภาพและจรรยาบรรณของผู้วิจัยในการพิทักษ์สิทธิ์ของผู้ให้ข้อมูล โดยมีรายละเอียดในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ชั้นเตรียมการ

1.1 การเตรียมตัวของผู้วิจัยเป็นขั้นตอนที่จำเป็น และมีความสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพโดยผู้วิจัยได้เตรียมตัวด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1.1 เตรียมความรู้เกี่ยวกับความหมาย ความต้องการ การตอบสนอง ความรู้สึก และปัญหาอุปสรรคด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยวิกฤต งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการ

กำหนดประเด็นคำถามให้มีความครอบคลุมมากที่สุด และแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลในปรากฏการณ์

1.1.2 เตรียมความรู้เกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา โดยศึกษาปรัชญา แนวคิด และหลักการ ตลอดจนวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปตามขั้นตอนที่ถูกต้อง และครอบคลุมปรากฏการณ์ที่ศึกษา

1.1.3 เตรียมความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยศึกษาจากทฤษฎีด้านเทคนิคการสัมภาษณ์ การจดบันทึกภาคสนาม การตรวจสอบ และวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งวิธีการเขียนรายงาน เพื่อให้เกิดทักษะในการนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ครอบคลุมและลึกซึ้ง

1.1.4 เตรียมความรู้เกี่ยวกับสถานที่ศึกษา โดยศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะการให้บริการของตึกผู้ป่วย จำนวนผู้ป่วย ระยะเวลาการให้เยี่ยม กฎระเบียบต่าง ๆ ของตึกผู้ป่วย เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนเก็บข้อมูลต่อไป

1.2 สร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยอาศัยแนวคิดจากทฤษฎี และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่าง ๆ ที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น (ตามข้อ 1.1.1)

1.3 ทำหนังสือจากคณบดี คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ถึงผู้อำนวยการโรงพยาบาลแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล

1.4 ติดต่อประสานงานกับหัวหน้าตึกผู้ป่วยวิกฤตอายุรกรรม/ศัลยกรรม เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาและการทำวิจัย

1.5 เตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ เทปบันทึกเสียง แบบบันทึก และแบบสัมภาษณ์ต่าง ๆ ไว้ให้พร้อมเพื่อสะดวกในการเก็บข้อมูล

1.6 ทำการศึกษานำร่อง โดยศึกษาในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลตามคุณสมบัติที่กำหนด จำนวน 3 ราย เพื่อทดลองใช้ และปรับปรุงแนวคำถามก่อนที่จะนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง รวมทั้งเป็นการฝึกทักษะเทคนิคต่าง ๆ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูล

2. ขั้นตอนการ

2.1 ดำเนินการสร้างสัมพันธภาพตามขั้นตอน ดังนี้

2.1.1 เริ่มจากการเข้าพบหัวหน้าฝ่ายการพยาบาล เพื่อแนะนำตัว และขออนุญาตเก็บข้อมูลด้วยวาจาอีกครั้ง หลังจากนั้นแนะนำตัวกับหัวหน้าตึกผู้ป่วย และพยาบาลพร้อมอธิบายวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ตลอดจนขั้นตอนการเก็บข้อมูล

2.1.2 ดำเนินการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลเพื่อเข้าร่วมการวิจัยตามคุณสมบัติที่กำหนด และแนะนำตัวกับผู้ให้ข้อมูลอีกครั้งพร้อมทั้งขอความร่วมมือในการเข้าร่วมวิจัย และอธิบายขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมทั้งพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูล ต่อจากนั้นสร้างสัมพันธภาพกับผู้ให้ข้อมูลอย่างต่อเนื่องจนเกิดความไว้วางใจ และมีความพร้อมที่จะให้ข้อมูลจึงดำเนินการสัมภาษณ์

2.2 พิกษสิทธิ์และจรรยาบรรณของนักวิจัย เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยาจะมีการสัมภาษณ์ในประเด็นคำถามที่เจาะลึกซึ่งอาจกระทบต่อความรู้สึก และความเป็นส่วนตัว ผู้วิจัยได้คำนึงถึงความสำคัญ และพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

2.2.1 ผู้วิจัยแนะนำตัว อธิบายวัตถุประสงค์ และขอความร่วมมือในการให้ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลโดยแจ้งให้ทราบว่าจะขอสัมภาษณ์เกี่ยวกับประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลในการตอบสนองความต้องการด้านจิตวิญญาณของผู้ป่วยวิกฤต ถ้าหากผู้ให้ข้อมูลไม่พร้อมที่จะให้ข้อมูลก็สามารถที่จะปฏิเสธหรือออกจากกรวิจัยได้ตลอดเวลา และการเข้าร่วมวิจัยหรือไม่เข้าร่วมวิจัยจะไม่มีผลกระทบหรือก่อให้เกิดความเสียหายใด ๆ ต่อผู้ให้ข้อมูล และบุคคลที่เกี่ยวข้อง

2.2.2 อธิบายให้ทราบว่าขณะสัมภาษณ์จะขอบันทึกเทปด้วยเพื่อครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูล ซึ่งเทปบันทึกการสัมภาษณ์จะเก็บไว้เป็นความลับและจะทำลายเมื่อการศึกษาสิ้นสุดลง ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะนำเสนอโดยใช้นามสมมติซึ่งจะไม่ก่อให้เกิดความเสียหายใด ๆ ต่อผู้ให้ข้อมูล และบุคคลที่เกี่ยวข้อง

2.2.3 แจ้งผู้ให้ข้อมูลทราบถึงระยะเวลาในการสัมภาษณ์แต่ละครั้งประมาณ 45-60 นาทีแต่อาจเปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้ให้ข้อมูล และสัมภาษณ์จนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัวจึงยุติการสัมภาษณ์

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูล 4 วิธี ดังนี้

2.3.1 การสัมภาษณ์ (interview) การวิจัยครั้งนี้มีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) และการล้วงลึก (probe) ผู้วิจัยจะพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ โดยอาศัยแนวคำถามที่สร้างขึ้น อาจจะต้องคำถามเพิ่มเติมสอดคล้องกับที่ผู้ให้ข้อมูลเล่ามาในขณะที่สัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์และเพียงพอตามวัตถุประสงค์ และใช้เทคนิคการสะท้อนเพื่อให้เกิดความเข้าใจในข้อมูลตามความหมายที่ผู้ให้ข้อมูลต้องการจะสื่อโดยที่ผู้วิจัยจะต้องเปิดใจให้ยินยอมที่จะมีมุมมองตามความหมายของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 10 ราย จะใช้เวลาประมาณ 2-3 ครั้งๆละ 45-60 นาที

2.3.2 บันทึกภาคสนาม (field notes) กระทำร่วมกับการสัมภาษณ์ โดยจดบันทึกสรุปสั้น ๆ ในแต่ละเหตุการณ์ และตามด้วยการบันทึกรายละเอียดภายในวันนั้น

2.3.3 บันทึกเทปขณะสัมภาษณ์ (tape-record) เพื่อให้ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งนี้ก่อนจะบันทึกเทปผู้วิจัยจะขออนุญาตผู้ให้ข้อมูล และผู้ให้ข้อมูลให้ความยินยอม จึงจะทำการบันทึกข้อมูล

2.4 การแปลข้อมูลรายวัน หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละวัน ผู้วิจัยนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการถอดเทปมาบันทึกเป็นข้อความเชิงบรรยาย และอ่านคำบรรยายทั้งหมดของผู้ให้ข้อมูล เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการตอบสนองความต้องการด้านจิตวิญญาณในผู้ป่วยวิกฤตแล้วทำการตรวจสอบข้อมูลที่คลุมเครือไม่ชัดเจนหรือไม่ครบถ้วน เพื่อนำข้อมูลนั้นไปสัมภาษณ์ในคราวต่อไป

2.5 การสิ้นสุดการเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อไม่สามารถหาข้อมูลเพิ่มเติมจากที่มีอยู่ได้อีก และข้อมูลที่ได้รับใหม่มีความซ้ำซ้อนกับข้อมูลในช่วงที่ผ่านมา ก็ถือว่า "ข้อมูลมีความอิ่มตัว" (saturation of data) เป็นจุดที่ยุติการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

2.6 การตรวจสอบข้อมูลรายวัน เป็นการตรวจสอบข้อมูลภายหลังการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละครั้ง จากนั้นจึงดูว่าข้อมูลที่ได้นั้นตอบปัญหาการวิจัยที่ต้องการแล้วหรือยัง ซึ่งผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) และการตรวจสอบความตรง ดังนี้

2.6.1 การตรวจสอบสามเส้าด้านระเบียบวิธีการวิจัย (methodological triangulation) โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการบันทึกภาคสนามมาตรวจสอบความตรงของปรากฏการณ์

2.6.2 การตรวจสอบความตรง (validity) โดยการนำข้อมูลที่ได้บันทึกอย่างเป็นระเบียบมาสรุป แล้วนำไปย้อนถามว่าผู้ให้ข้อมูลว่าตรงตามที่ผู้ให้ข้อมูลให้ข้อมูลมาหรือไม่

2.7 การตรวจสอบข้อมูลรวม เป็นการตรวจสอบข้อมูลเมื่อสิ้นสุดการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือหลังจากมีความอิ่มตัวของข้อมูลแต่ละราย โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมดมาจัดเป็นประเด็นหลัก (theme) แล้วนำประเด็นหลักที่ได้อ่านทบทวนให้ผู้ให้ข้อมูลฟังอีกครั้งหนึ่งเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษานี้ ใช้วิธีการหลักโดยการสร้างข้อสรุปจากการศึกษาประสบการณ์ที่ได้ในแต่ละราย ซึ่งข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์เป็นข้อความเชิงพรรณนา (descriptive)

โดยการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาปรากฏการณ์วิทยาต้องอาศัยความตั้งใจด้วยการสังเกต คิด พิจารณา รวบรวมความคิดความเข้าใจทั้งหมดเกี่ยวกับปรากฏการณ์ แล้วบรรยายออกมาโดยผ่าน กระบวนการสังเคราะห์ทางความคิดของผู้วิจัยต่อปรากฏการณ์ที่ศึกษา ผู้วิจัยดัดแปลงวิธีการ วิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดของโคไลซซี (Colaizzi, 1978 cited by Beck, 1994) โดยมีขั้นตอนการ วิเคราะห์ดังนี้

1. ผู้วิจัยอ่านคำบรรยายหรือข้อความทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์ ซ้ำหลายๆ ครั้งเพื่อให้เกิดความเข้าใจในข้อมูลเหล่านั้น (read several times in order to get a sense)
2. ดึงข้อความหรือประโยคสำคัญ (extracting significant statements) เช่น ความหมาย ความต้องการ การตอบสนอง ความรู้สึก และปัญหาอุปสรรคในการตอบสนองความต้องการด้าน จิตวิญญาณ โดยการขีดเส้นใต้คำหรือข้อความที่สำคัญ
3. สร้างความหมายจากข้อความหรือประโยคสำคัญเหล่านั้น (formulated meaning) ซึ่ง ความหมายที่ได้มานั้นจะต้องนำไปตรวจสอบความตรงของข้อมูล (validate) กับผู้ให้ข้อมูลนั้นทุกรายก่อนสัมภาษณ์ครั้งต่อไป
4. จัดกลุ่มข้อความตามลักษณะที่มีความหมายทำนองเดียวกัน (clusters of themes) จัด กลุ่มให้เป็นประเด็นหลัก (theme) และนำหัวข้อทั้งหมดย้อนกลับไปตรวจสอบกับข้อมูลเบื้องต้น เพื่อตรวจสอบความตรงของข้อมูลอีกครั้ง
5. อธิบายความหมายของประเด็นหลักที่ได้มาจากปรากฏการณ์ที่ศึกษาอย่างละเอียด ครบถ้วน (exhaustive description of the phenomenon) โดยพิจารณาความต่อเนื่อง และกลม กลืนกันของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น จะตัดข้อมูล หรือหัวข้อที่ไม่จำเป็นออก
6. นำผลของการอธิบายความหมายของประเด็นหลักไปบูรณาการ และสังเคราะห์เป็น โครงสร้างที่สำคัญ (essential structure of the phenomenon) ของปรากฏการณ์ เพื่อสรุปเป็น แนวคิดของประสบการณ์
7. ตรวจสอบความตรงของปรากฏการณ์ (final validating step) ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดย นำข้อสรุปของปรากฏการณ์ไปตรวจสอบความตรงครั้งสุดท้ายกับผู้ให้ข้อมูล